

TARIMSAL DESTEKLEMELERİN VERGİ GELİRİ AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Mahmut SUÇİÇEK (*)

1 - GİRİŞ

Tarım sektörünün başta nüfusun beslenmesi olmak üzere, ulusal sanayinin hammadde gereksiniminin karşılanması, doğrudan ve dolaylı biçimde dış satım yoluyla kalkınma için gerekli dövizin sağlanmasına katkıda bulunması gibi işlevleri nedeniyle stratejik ve vazgeçilmez bir önemi vardır. Bu nedenlerle tüm ülkeler tarımsal ürünlerin üretiminde kendi kendine yeterli olmaya veya bu ürünlere olan talebi mümkün olduğunca yurt içinden karşılamaya çalışmaktadırlar. Ülkelerin kalkınma çabalarında önemli roller üstlenen bu sektörün, özellikleri ve doğal koşulların etkisi de dikkate alındığında, desteklenmesi kaçınılmaz olmaktadır.

Ülkemizde tarım sektörü çeşitli adlar altında desteklemeler almaktadır. Fakat bütçe gelirlerinin bir kısmının tarım sektörüne aktarılması, bir bütçe yükü oluşturması sebebiyle eleştiri konusu yapılmaktadır. Ancak dünyada hemen hemen bütün ülkeler çeşitli adlar altında tarım sektörünü

desteklemektedir. Bu durumda diğer ülkeler ile rekabet edebilmemiz için tarım sektörüne desteklemelerin devam edilmesi gerektiği sonucu ortaya çıkmaktadır.

Bu makalemizde gerçekten tarım sektörüne yapılan ödemelerin bütçeye ne kadar bir yük getirdiği ve elde edilen vergi gelirlerinin ne kadarlık bir kısmı bu sektöre aktarılmakta olduğu ve bu bağlamda tarım sektörüne yapılan desteklerin devam edilip edilmemesi irdelenecektir.

2- ÇİFTÇİLERE YAPILAN TARIMSAL DESTEKLER

Stratejik öneme sahip olan tarım sektörüne dünyada ki birçok ülkede olduğu gibi bizim ülkemizde de çeşitli isimler altında desteklemeler yapılmaktadır. Ülkemizde tarım sektörüne yapılan desteklemeler makalemizin konusunu oluşturmadığından sadece konunun daha iyi anlaşılması için kısaca ve genel hatları ile bahsedilecektir.

- Doğrudan gelir desteği
- Mazot ve gübre desteği
- Ürün kg bazlı yapılan destekleme primi

(*) Vergi Denetmeni

Yukarıda başlıklar halinde sayılan ve çiftçilere yapılan tarımsal desteklerden yararlanmak için bazı koşullar mevcuttur. Bizi ilgilendiren koşulların başında; söz konusu desteklerden yararlanmak için desteğe konu işlemlerle ilişkili belgeler (fatura, müstahsil makbuzu) gelmektedir. Çiftçi doğrudan gelir desteğinden yararlanacak ise gerçekten üretim yaptığını ispatlamak için ürünü elde etmek için kullanmış olduğu girdilerin (mazot, gübre ve ilaç gibi) faturası istenilmektedir. Diğer taraftan mazot ve gübre desteğinden de yararlanmak için bunların faturası talep edilmektedir.

Çiftçilere ürün kg başına yapılan destekleme primlerinden yararlanmak için de, çiftçinin ürününü sattığı kişiden müstahsil makbuzu alarak bunu belgelendirmesi gerekmektedir.

Tarım ve Köyişleri Bakanlığı tarafından 02 Nisan 2008 tarih ve 26835 sayılı Resmi gazetede yayınlanan 2008/14 no'lu Uygulama tebliğinde 2007 yılında üretilen tarım ürünlerine kg bazında ödenecek tutarlar aşağıdaki gibidir.

ÜRÜN	DESTEKLEME TUTARI Ykr/Kg
Kütlü Pamuk	29
Sertifikalı Kütlü Pamuk	34,8
Yağlık Ayçiçeği	20
Soya Fasulyesi	22
Sertifikalı Soya Fasulyesi	26,4
Kanola	22
Dane Mısır	2

Durum böyle olunca çiftçiler söz konusu desteklemelerden yararlanmak için fatura ve müstahsil makbuzu almayı ihmal etmemektedirler. Hatta bazen daha fazla destek alabilmek için daha fazla müstahsil makbuzu veya fatura talebinde bulunmaktadırlar. Dolayısıyla çiftçilerden ürün alan tüccarların belge düzenlememe gibi

seçenekleri kalmamaktadır. Belgeli olarak mal almak zorunda kalan tüccarlar mecburen çıkışlarını da fatura düzenleyerek kayıtlarında göstermektedirler. Oysa çiftçilere yapılan destekleme olmamış olsaydı belki çiftçiler bu belgeleri almak için bu kadar özen göstermeyeceklerdi ve bunun sonucunda tüccarlar belgesiz mal alıp belgesiz satacaklardı. Bu zincir son halkaya kadar birbirini takip etmektedir.

3- ÜRÜN BAZLI YAPILAN DESTEKLEME PRİMLERİNDEN TUTAR ÜZERİNDEN YAPILAN STOPAJ KESİNTİSİ

193 Sayılı GVK'nun 53'üncü maddesinde zirai kazançların vergilendirme yöntemi ayrıntılı olarak açıklanmıştır. Zirai kazançlarda esas vergilendirme usulu stopaj (tevkifat) yapılmak suretiyle vergilendirmedir. Aynı Kanunun 94. maddesinde çiftçilerden satın alınan ürünler için stopaj gelir vergisi kesilerek, ürünü alan kişi tarafından muhtasar beyanname ile vergi dairesine ödenmektedir.

193 sayılı GVK'nun 94'üncü maddesinin b/i bendinde çiftçilerden satın alınan zirai mahsullerin ticaret borsalarında tescil ettirilerek satın alınması durumunda %2 ve ticaret borsalarında tescil ettirilmeden zirai mahsul alınması durumunda % 4 stopaj yapılır hükmü yer almaktadır.

Yukarıda belirtildiği üzere çiftçilerden zirai ürün alan kişiler veya firmalar üç nüsha müstahsil makbuzu düzenlemek zorundadırlar. Bu kişiler veya firmalar mal alışlarını ticaret borsalarında tescil ettirerek alırlarsa %2, Ticaret borsalarına tescil ettirmeden mal alırlarsa % 4 stopaj vergisi kesip bunu vergi dairesine beyan etmesi gerekmektedir. Çiftçilerden satın alınan malın bedeli Stopaj vergisinin matrahını oluşturmaktadır. Yani stopaj gelir vergisi müstahsil makbuzunda yer alan tutar üzerinden hesaplanmaktadır.

Ancak tarım ürünlerine yapılan destekler kg bazlı ödenmektedir. Destekleme yapılan tarımsal ürünlerin kg alım fiyatları aşağıdaki gibidir.

Aşağıdaki tabloda yer alan ürün alım fiyatları Adana Ticaret Borsası'nın web sitesinden alınmıştır.

ÜRÜN	ÜRÜN ALIM FİYATLARI YTL/KG
Kütlü Pamuk	0,75
Sertifikalı Kütlü Pamuk	1
Yağlık Ayçiçeği	0,83
Soya Fasulyesi	0,60
Sertifikalı Soya Fasulyesi	0,75
Kanola	0,90
Dane Mısır	0,45

4- ÇİFTÇİLERDEN ALINAN TARIMSAL ÜRÜNLERE YAPILAN DESTEKLEME ve TÜCCARLARIN ÇİFTÇİLERDEN ALDIĞI ÜRÜNLER NEDENİYLE YAPMIŞ OLDUĞU STOPAJ VERGİSİNİN KARŞILAŞTIRILMASI

Makalemizin bu bölümünde daha önce açıklamış olduğumuz tarımsal ürünlere kg bazlı yapılan desteklerin ve tüccarlar tarafından müstahsil makbuzu ile satın alınan tarımsal ürünlerden kesilen stopaj gelir vergisini karşılaştıracakız. Aca- ba çiftçilerden kesilen stopaj gelir vergisinin; çiftçilere ödenen tarımsal destekleri karşılayıp karşılamadığını irdedeleyeceğiz.

Daha önce de değindiğimiz gibi, tarımsal destekler müstahsil makbuzunda yer alan ürün kg başına ödeme yapılmakta, stopaj gelir vergisi oranı ise müstahsil makbuzunda yer alan miktar ile ürün birim fiyatının çarpımı sonucunda oluşan tutara uygulanmaktadır. Söz konusu ürün desteklemeleri ve stopaj gelir vergisi aşağıdaki tabloda karşılaştırılmıştır.

Ürün	Ürün Alım Fiyatları YTL/Kg	Alınan Ürün Miktarı	Malın Tutarı	Stopaj Tutarı	Destekleme Tutarı Ykr/Kg	1000 Kg İçin Yapılacak Destekleme Tutarı	Kesilen Vergilerin Desteklemeleri Karşılama Oranı
Kütlü Pamuk	0,75	1000	750	15	29	290	% 5
Sertifikalı Kütlü Pamuk	1	1000	1000	20	34,8	348	% 5,7
Yağlık Ayçiçeği	0,83	1000	830	16,60	20	200	% 8,3
Soya Fasulyesi	0,60	1000	625	12,50	22	220	% 5,6
Sertifikalı Soya Fasulyesi	0,75	1000	750	15	26,4	264	% 5,6
Kanola	0,90	1000	900	18	22	220	% 8,1
Dane Mısır	0,45	1000	450	9	2	20	% 45

Yukarıdaki tabloda da görüleceği üzere tarımsal ürünlerden kesilen stopaj vergisinin, çiftçilere yapılan tarımsal destekleri karşılama oranı % 5- 8 civarında olduğu görülmektedir. Stopaj gelir vergisinin yanında diğer vergi türlerine düşünecek olursak bu oran biraz daha artacaktır. Çünkü yapılan mal alışları kayıtlı olduğu için satışları da kayıtlı olacaktır. Bu nedenle Kurumlar Vergisi, KDV, Gelir Vergisi ve Geçici vergi nedeniyle de bir kısım vergi tahsilatı olacaktır. Bu durumda yapılan tarımsal desteklemelerin bütçeye olan yükü biraz daha azalacaktır.

Yukarıdaki tabloda göze çarpan en önemli hususlardan bir tanesi, dane mısır nedeniyle yapılan stopaj gelir vergisinin tarımsal desteklemenin % 45'ini karşılamakta olduğudur. Bunun nedeni dane mısıra yapılan kg bazlı destekleme tutarının düşük olmasıdır. Buradan şu sonucu çıkarabiliriz: Devlet aynı ürün nedeniyle yapmış olduğu tarımsal desteklemenin % 45'ini o ürün alımı nedeniyle kesilen vergiden karşılamaktadır. Yani neredeyse çiftçilere cebinden bir kuruş ödeme yapmamış olacaktır. Ayrıca devlet yapmış olduğu tarımsal desteklerin kg bazlı tutarını düşürürse katlanmış olduğu maliyet azalmış olacak söz konusu belge düzeni nedeniyle kayıtdışılığa olan etkisi ise aynı kalacaktır.

5- UYGULAMADA YAŞANAN SIKINTILAR

Çiftçilerin tarımsal desteklemeden yararlanmak için müstahsil makbuzu alma konusundaki isteklilikleri tarım sektöründe belge düzeninin oturması açısından son derece faydalı olmaktadır. Kayıtdışılığın sebep olduğu en büyük sıkıntılardan bir tanesi de belge düzeninin eksikliğidir. İşte tarım sektöründe faaliyette bulunan firmalar veya şahıslar çiftçilerden almış oldukları tüm mal alışlarını müstahsil makbuzu ile belgelendirmek zorunda kalmaktadırlar. Dolayısıyla mal alışları kayıtlı olan firmalar satışlarını da belgeli yapmak zorunda kalacak ve malı sattığı kişi de belgeli aldığı için, belgeli satmak zorunda kalacaktır. Yani malın alındığı andan itibaren kayıt altına alınan mallar nihai tüketiciye varana kadar belgeli satılacaktır.

Ancak tarım ürünleri alım satım faaliyeti ile uğraşan firmaların hesaplarının incelenmesi sonucunda; firmaların daha az kurumlar vergisi veya geçici vergi ve KDV ödemek için satış faturalarını **düşük tutarlı düzenledikleri ve hatta** bazı firmalar fatura düzenlerken KDV dahil olarak düzenledikleri, KDV'yi ayırttığımızda birim maliyetinin altına düştüğü görülmektedir. İncelenen firmaların çoğunda bu duruma rastlanmaktadır. Bu nedenle denetim elemanlarının inceleme sırasında bu hususlara da dikkat etmesinde yarar vardır.

6- SONUÇ

Çiftçilere yapılan tarımsal destekler, bütçe üzerinde oluşturduğu yük nedeniyle genellikle eleştiri konusu yapılmaktadır. Ancak dünyadaki birçok ülke stratejik öneme sahip tarımsal ürünler için destekleme primi ödemektedir. Bu nedenle ülkemizdeki çiftçilerin diğer ülkelerdeki çiftçilerle rekabet edebilmesi için sübvansiyon şart olmaktadır. Ancak biz bu makalemizde daha

çok olayın vergisel boyutu üzerinde yoğunlaştık. Yaptığımız analizde tarımsal desteklerin belge düzeninin oturması açısından son derece yararlı olduğunu, tarım sektöründeki kayıtdışılığın büyük oranda azaldığını, hatta tarımsal ürünlere yapılan desteklerin bir kısmının aynı ürünlerden elde edilen vergi gelirlerinden karşılandığı sonucuna vardık. Aslında tüm bu sonuçlara bütçeye hiçbir yük olmadan da varabiliriz diye düşünüyorum. Çünkü yapılan desteklerin kg bazlı tutarını düşürerek veya stopaj vergi oranlarını artırarak, bu ürünlerden yapılan stopaj gelir vergisi ile finanse edilebilir. Ancak düşük tutarlı desteklemeler nedeniyle çiftçilerin rekabet gücünün azalacağı aşikârdır.

KAYNAKÇA:

1. 193 Sayılı Gelir Vergisi Kanunu
2. Vergi Denetmenleri Derneği, Beyanname Düzenleme Rehberi
3. TESBİ, Mehmet Ali, "Kalkınma-Tarım ve Tarım Politikaları"
4. Dış Ticaret Müsteşarlığı, www.dtm.gov.tr
5. Adana Ticaret Borsası, www.adanatb.org.tr